

Vetenskapligt namn: *Impatiens glandulifera*

Namnets betydelse: *Impatiens* kommer från det latinska ordet *impatiens*, med hänvisning till hur lätt frökapslarna spritter upp. *Glandulifera* betyder att ha blommor med körtlar.

JÄTTEBALSAMIN

Impatiens glandulifera

Jättebalsamin är en ettårig växt som huvudsakligen växer längs diken och andra vattendrag. Den föredrar en fuktig växtplats men växer i all sorts jord. Växten kan bli över två meter hög, vilket gör den till den högsta årliga annuellen som växer vilt i Sverige.

Ursprung

Jättebalsamin kommer ursprungligen från västra Himalaya. Arten introducerades till Europa 1839 när frön skickades från Kashmir till Kew Gardens i London, och blev snabbt en populär trädgårdsväxt. Jättebalsamin noterades första gången som förvildad i Sverige i Ängelholm, Skåne 1918. Den har sedan dess rymt från trädgårdar runt om i hela landet ända upp till Jokkmokk.

Jättebalsamins blommor har flera färgskiftningar från mörkrött till vitt.

Så känner du igen jättebalsamin

Jättebalsamin är en ettårig ört med köttig stjälk. Bladen är lansettlika och med sågade kanter. Den har stora tvåkönade blommor som blir upp till fyra centimeter. Blomställningen är en upprätt klase. Blommorna är för det mesta rosa. I Sverige har flera färgskiftningar påträffats, från mörkrött till vitt. Frukten är en avlång kapsel som lätt spricker när den mognat och slungar ut fröna flera meter bort.

Som framgår av namnet kan växten bli mycket hög, över tre meter. I medeltal stannar den emellertid på cirka en och en halv meter. Till och med små exemplar under 10 centimeter blommor och bildar frön. De största exemplaren växer på frodiga och fuktiga platser, där jättebalsaminen är väldigt konkurrenskraftig och tar över området från den ursprungliga vegetationen. Jättebalsaminen tål inte torka och växer dåligt på karga växtplatser.

Raketfrön

Jättebalsaminen producerar rikligt med frön. En enda planta kan sätta cirka 800 frön, 12 till 14 veckor efter blomningen. De mogna frökapslarna reagerar på den minsta beröring, vilket får de fem segmenten av frökapseln att delas längs sin längd och sedan krulla upp och vrida sig explosivt och projicera innehållet upp till sju meter bort. De svarta, runda fröna är ungefär två till tre millimeter tvärs över och förblir livskraftiga i jordens i cirka två år.

De är flytande och kan resa långa avstånd längs vattenvägar för att infektera nya områden, den kan till och med gro under vatten.

Frukten är en avlång kapsel som lätt spricker när den mognat och slungar ut fröna flera meter bort.

EU-listad

Jättebalsamin är listad på EU:s förteckning över invasiva främmande arter vilket innebär att du inte får ha den i din trädgård, dela med dig av frön eller sprida växtdelar.

Om du hittar jättebalsamin i naturen – rapportera in det till Artportalen via www.invasivaarter.nu

Varför ska den inte finnas i Sverige?

Jättebalsamin växer snabbt, sprider sig lätt, koloniserar nya områden och konkurrerar ut annan vegetation. När växterna dör tillbaka varje vinter lämnar de stora områden med bar mark som blir känsliga för erosion.

Effekter på den biologiska mångfalden

Jättebalsamin med sina nektarrika och doftande blommor gör den mycket omtyckt av de pollinerade insekterna vilket leder till att humlor och bin inte hinner med att pollinera våra inhemska växter. Jättebalsamin konkurrerar snabbt ut andra växter och förändrar också jordmånen i marken, vilket försvårar återväxten av våra inhemska växtarter.

Effekter på samhället

Jättebalsamin kan breda ut sig i mycket stora bestånd på flera hundra kvadratmeter. När sedan växten vissnar på hösten finns det ingen annan markvegetation kvar så som gräs och buskar som binder jorden vilket leder till att jorden eroderar. Jorderosion innebär att jord blåser bort, spolats iväg eller rasar vilket kan leda till jorderosion längs vattendrag vid höga flöden under vinterhalvåret.

Effekter i din trädgård

Jättebalsamin är en vacker växt men som tidigare nämnts är den mycket invasiv och tränger lätt undan övriga växter i din trädgård. Det gör den både genom att kväva allt i sin närhet samt locka till sig alla humlor och bin vilket innebär att övriga växer inte pollineras

Effekter på din hälsa

Somliga personer kan utveckla allergi mot jättebalsaminens pollen.

Så här utrotar du växten

I Himalaya begränsas jättebalsamin av flera andra organismer, exempelvis av en rostsvamp och av skalbaggar. Dessa arter finns inte här och därför måste vi själva se till att utrota växten för hand. Det går också bra att använda betande djur.

Bekämpningsmetoder för små områden

Jättebalsamin är förhållandevis enkel att bekämpa. Du kan slå av växten i markhöjd eller dra upp den då rötterna är ytliga. Dock är det oerhört viktigt att detta görs vid rätt tidpunkt. Om du klipper för tidigt på säsongen skjuter plantan upp nya skott. Gör du det för sent har den hunnit sprida sig med sina frön. När du ska göra det beror på var i landet du bor. En bra riktlinje är när den precis ska till att börja blomma. Om den redan blommat kan du dra en plastpåse försiktigt över blommor/fröställning, snöra åt och sedan dra upp plantan.

Eftersom fröna är livskraftiga i två år bör du kontrollera området två till tre år för att vara säker på att den är borta.

Bekämpningsmetod för större bestånd

Klipp ner växten antingen för hand eller med en maskin. Klipp ner den ända till marknivån före blomningen. Gör om nerklippningen senare under säsongen för att ta bort växter som kommit upp på nytt eller grott senare. Glöm inte att kontrollera växtplatsen två år framåt och upprepa processen om nya plantor kommer upp.

Jättebalsamin i gräsmattan

Dra upp växterna för hand om det är mindre bestånd eller så klipper du ner dem direkt med gräsklipparen.

Jättebalsamin i rabatten

Har du fått in jättebalsamin i en rabatt med andra växter kan du enkelt dra upp plantan för hand. På så sätt skadar du inga av dina andra växter.

Hantering av växtmaterial

Var försiktig vid hantering av växtavfallet och jordmassor då de kan innehålla frön. Allt växtmaterial ska läggas i en hel sopsäck, som sedan sluts ordentligt och körs till den kommunala

Plantor som klipps av under växtsäsongen, liksom små plantor, bildar lätt nya blommor som sätter frö.

återvinningscentralen. Kontrollera först om de tar emot växtmaterial med jättebalsamin. Alla gör inte det. Väl på anläggningen, ta reda på var växtmaterialet ska läggas. En del återvinningscentraler har specialcontainer enkom för farligt växtmaterial, annars ska det ligga i en behållare för brännbart material. Det ska absolut ej sorteras som växtavfall.

Endast i undantagsfall kan växten komposteras. Blöt då ner plantorna och lägg dem i en sluten plastpåse för att ruttna och därefter läggas i komposten. Använd täckta komposter så att fragment inte kan blåsa iväg och bidra till nyetableringar.

Kemisk bekämpning

Jättebalsamin ska ej bekämpas med kemiska bekämpningsmedel.

Misstas för jättebalsamin

Växten är mycket speciell och bör inte vara svår att identifiera eller misstas med någon annan växt. Dock finns släktingen blekbalsamin som också klassas som invasiv främmande växt. Blekbalsaminens blommor är mindre och gula och ska utrotas på samma sätt. Plantan är också betydligt lägre och blir oftast inte mer än en meter hög. Se blekbalsamin för mer information.

Fakta om jättebalsamin

- *Jättebalsamin sprider sig fort med hjälp sina frön och bildar snabbt mycket stora bestånd.*
- *Trivs långs med vatten.*
- *Många bestånd har fått sin början i trädgårdsavfall som dumpats i naturen.*
- *Nya bestånd kan orsakas av att frön följer med vattendrag.*
- *När den vissnar ner på hösten finns en stor risk för jorderosion.*
- *Jättebalsamin är lätt att kontrollera och bekämpa.*
- *Plantan är inte giftig för människor eller djur.*